

3 архіўных крыніц

«ВЫКІНЬЦЕ РАМАН АДАМОВІЧА...»,

альбо Лёс аднаго перавыдання

Для чытача многія таямніцы ўнутрывыдавецкай палітыкі, планавання і падрыхтоўкі да выхаду кніг у большасці выпадкаў малавядомыя ці зусім невядомыя. Часам складваецца нават падманлівае меркаванне, што ў добра знаёмых нам раманаў вядомых аўтараў шчаслівы лёс.

Возьмем, напрыклад, славу «Партизанскую дылогію» Алесь Адамовіча...

У 1960 годзе маскоўскі часопіс «Дружба народов» надрукаваў раман беларускага празаіка «Вайна пад крышамі» («Война под крышами»). У тым жа годзе раман выходзіць асобным выданнем у Мінску. Праз тры гады — дылогія, ужо з другім раманам «Сыны сыходзяць у бой», прыходзіць да чытача адной кнігай, таксама ў Мінску. У Маскве другі раман выходзіць асобна — у 1963 і 1964 гадах. І шчэ — у 1970 годзе. Пры гэтым «Партизанскую дылогію» знайшлі на паліцах кнігарняў было даволі цяж-

ка... Асабліва — беларускаму чытачу...

Некаторае святло на выдавецкі лёс папулярных і запатрабаваных чытачом твораў праліваюць тры дакументы, якія захоўваюцца сёння ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь. Сам пісьменнік звяртаецца ў Дзяржаўны камітэт па друку пры Савеце Міністраў БССР у студзені 1971 года... Працэдуем гэты кароткі рукапісны зварот Алесь Міхайлавіча Адамовіча да старшыні камітэта Рыгора Канавалава:

«Паважаны Рыгор Васільевіч!

Вам у Камітэт і ў выд-ва «Беларусь» прыходзяць паперы з дзіўна настойлівай

рэкамендацыяй: «Выкіньце раман Адамовіча з плана 1972 г., паколькі ў 1972 г. ён выходзіць у Маскве.

Але Вам, відаць, невядома, што нехта (мяркуючы па хлусні — дробны клерк) ад імя маскоўскага Камітэта па справах друку пазваніў у выд-ва «Художественная литература» і «парэкамендаваў»: «Выкіньце з плана раман Адамовіча, паколькі ён выходзіць (падкрэслена аўтарам звароту — К. Л., В. С.) у Мінску ў 1971 г.»

Вам пішуць, што ў Маскве — у 1972 г., маскоўскаму выдавецтву гавораць, што ў Мінску — у 1971 г., і ўсё дзеля таго, каб, заблытаўшыся, выкінулі і тыя і другія.

З маскоўскім не атрыма-лася: тыя разабраліся, там ужо карэктура. Цяпер усе намаганні — на Мінск.

Хто гэты дробны хлус, я не ведаю (ва ўсялякім выпадку не так ужо ўпэўнены, каб называць зараз), але што дробны і хлус — гэта відаць «па почырку». І дзейнічае як — праз Маскоўскі Камітэт, хаця сам, зразумела, не адтуль.

У выд-ве «Художественная литература» раман ляжыць з 1966 г. і нарэшце выходзіць у 1971 г. (Леў Салавей таксама бачыў карэктуру)...

Кароткае адступленне. Леў Антонавіч Салавей

(1925 — 1988) — беларускі перакладчык і крытык. Працаваў у Галоўным упраўленні па справах літаратуры і выдавецтваў пры Савеце Міністраў БССР. З 1950 года — рэдактар, з 1968-га — загадчык рэдакцыі перавыданняў і перакладаў выдавецтва «Беларусь». У 1972 — 1983 гг. — загадчык рэдакцыі перакладной літаратуры выдавецтва «Мастацкая літаратура». Пераклаў на беларускую мову творы А. Купрына «Алесь», Г. Маркава «Наказ», У. Цендракова «Вясеннія пярэваратні», Ч. Айтматава «Пасля казкі» («Белы паракход»), раманы А. Рыбакова «Вадзіцелі», Дзін Лін «Сонца над ракой Сангань», Ф. М. Дастаеўскага «Белыя ночы», А. Ганчара «Бераг любові», А. Кешокава «Зламаная падкова», творы Л. М. Талстога, М. Садавяну, Лу Сіня... Леў Антонавіч шмат перакладаў і з беларускай мовы на рускую — раманы Р. Мурашкі «Салаўі святога Палікара», «Сын», М. Ткачова «Дыханне агню», М. Зарэцкага «Сцежкі-дарожкі»...

«Што датычыцца плана беларускага, — тлумачыць Алесь Адамовіч, — то я толькі магу паўтарыць, што ў Мінску раман выходзіў толькі ў 1964 г.

Са шчырай павагай Адамовіч».

14 студзеня 1971 г. старшыня Камітэта дае распа-

раджэнне разабрацца па сутнасці. Старшы рэдактар Камітэта Аляксей Гардзіцкі піша на гэты конт даведку (яна датавана 2 снежня). Вось змест той кароткай паперкі, напісанай таксама, як і ліст Алесь Адамовіча, ад рукі: «Сапраўды, дылогія «Партызаны» А. Адамовіча выходзіць у выдавецтве «Художественная литература» не ў 1972 годзе, а ў 1971 годзе.

Разам з тым выдавецтва «Беларусь» лічыць, што выдаваць масавым тыражом раман два гады запар (у 1971 г. выдавецтвам «Художественная литература», і ў 1972 — «Беларусь») неэтазгодна.

Пры абмеркаванні плана выпуска 1972 года ў Дзяржвыдаце (відаць, маецца на ўвазе Дзяржвыдат СССР? — К. Л., В. С.) вы-рашана раман А. Адамовіча «Партызаны» перанесці ў план выпуска 1973 года.

Пра гэта рашэнне мною паведамлена тав. Адамовічу А. М. па тэлефоне 2/ II — 1971 г. ...»

Алесь Міхайлавіч усё ж меў рацыю, калі перажываў за лёс выдання рамана ўвогуле... Відавочна, што і далей пытанне маглі б зава-лацужыць. 16 жніўня 1971 г. пісьменнік ізноў звяртаецца да кіраўніка Дзяржжамдруку... «Шаноўны Рыгор Васільевіч!

Хоць я і далёка, аж у Мазыры, але адчуваю, што раман мой і ў план 1973 г. не пападае. Хацеў бы ведаць, якую прычыну (у мінулым годзе — маскоўскае выданне) прыдумаюць на гэты раз.

Умяшайцеся, Рыгор Васільевіч!

З павагай — Адамо-віч...»

Гэтым разам Канавалаў рэзальцюю наклаў канкрэтную: «... Раман т. Адамовіча трэба ўключыць у план...»

Абодва раманы «Партызанскай дылогіі» Алесь Адамовіча ўсё ж былі выдадзены ў Мінску менавіта ў 1973 годзе.

І «Вайна пад стрэхамі», і «Сыны сыходзяць у бой», як і іншыя творы Алесь Адамовіча, назаўсёды ўвайшлі ў скарбніцу беларускай нацыянальнай літаратуры, у яе залаты фонд. Шкада, што і амаль праз тры дзесяцігоддзі пасля смерці Алесь Міхайлавіч так і не прынята рашэнне аб выданні яго Поўнага збору твораў. Пры жыцці пісьменніка выйшаў чатырохтомнік яго мастацкіх і літаратурназнаўчых, літаратурна-крытычных, публіцыстычных твораў. Чаму б не сабраць разам усё зробленае вялікім вучоным і вялікім беларускім празаікам ды публіцыстам?

Кастусь ЛЕШНИЦА, Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ.

Кніжныя навінкі

Вухуцік, Вятрыска і мышка Пік-Пік...

У новым томе з бібліятэкі, якая прадэкларавана як сумесны літаратурны праект Саюза пісьменнікаў Беларусі і выдавецтва «Аверсэв», — творы пісьменнікаў, адрасаваныя маленькаму чытачу. На апошняй старонцы вокладкі зборніка «Чароўная скарбніца» так і пазначана: «Тры аўтары — Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Генадзь Аўласенка і Людміла Рублеўская — сустрэліся на старонках адной кнігі, каб прадоўжыць знаёмства са сваімі героямі: Вухуцікам, Вятрыкам з Вентылятара і мышкай Пік-Пік. У кожным з твораў — свае прыгоды, але яны аднолькава цікавыя і займальныя».

«Вухуцік і яго таямніца» — так называецца раздзел, які прадстаўляе Кацярыну Хадасевіч-Лісавую і яе любімага героя, вандроўніка па Зямлі і іншых планетах. Самыя розныя адкрыцці чакаюць чытача, які збярэцца пазнаёміцца з Вухуцікам і вухуціянамі. Пісьменніца добра ведае псіхалогію самых маленькіх чытачоў, умее выбудаваць займальны, прыцягальны сюжэт. Кацярына Хадасевіч-Лісавая размаўляе з дзецьмі як з дарослымі, старонкі яе казачных аповедаў напоўненыя святлом, цяплом і дабрывёю.

Генадзь Аўласенка знаёміць зусім з нечаканым персанажам — у зборніку змешчаны ўрывак з яго аповесці-казкі «Дзіўныя прыгоды маленькага Вятрыскі з Вентылятара». Каму спадабаецца такая сустрэча — шукайце іншыя кнігі пісьменніка: «Новыя прыгоды маленькага Вятрыскі з Вентылятара», «Вятрыска і пані Зіма», «Вятрыска і кароль пацукоў».

Людмілу Рублеўскую больш ведаюць як пісьменніцу для дарослага чытача, але піша яна і для дзяцей. У 2008 годзе ў выдавецтве «Літаратура і мастацтва» з'явілася на свет «Карона на дне віру, альбо Казкі з хутара Юстыны». А «Прыгоды мышкі Пік-Пік», якія ўпершыню ўбачылі свет у 2000 годзе, неаднойчы прыходзілі да чытача асобнай кнігай. У адным з інтэрв'ю пісьменніца сказала: «Казкі пра мышку Пік-Пік — гэта своеасаблівае сямейнае казачнае сага. Штовечар я распавядала для сваіх дзетак Веранікі і Максіма вясельля і гарэзныя гісторыі пра чароўную істоту, якая жыве ў іх кватэры. Дзеці не засыналі, пакуль не пачуюць пра чарговыя прыгоды мышкі. Героямі казак рабіліся ўсе сямейнікі, а таксама іх сябры...»

Мікола БЕРЛЕЖ.

ПРЫВІТАННЕ З КРЫМА. «ЗЕЛЕНЯ» МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

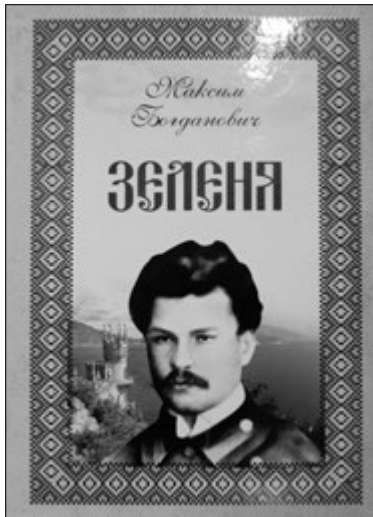
«Зеленя» — менавіта пад такой назвай, блізкай кожнаму багдановічазнаўцу, выйшла новая кніга знакамітага паэта. Убачыла свет яна сёлета, у Сімферопалі, у выдавецтве «Медыяцэнтр імя Ісмаіла Гаспрынскага» як сумесны праект РНКА «Беларусы Крыма», РНКА «Українская абшчына Крыма» і ВГА «Рускі дом».

За аснову кнігі ўзятыя вершы з рукапіснага сшытка аўтаперакладаў Максіма Багдановіча «Зеленя», які быў падрыхтаваны спецыяльна для яго стрыечнай сястры — Нюты Гапановіч. З нейкай прычыны яна адмовілася знаёміцца з беларускімі вершамі Максіма, але паколькі Багдановіч бачыў, што яна шчыра цікавілася яго творчасцю, паэт вырашыў спецыяльна для Нюты перастварыць творы на рускай мове. Цяпер гэты рукапіс захоўваецца ў фондах Літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

Большая частка вядомых рускамоўных вершаў Максіма Адамаві-

ча — якраз аўтапераклады. Арыгінальныя тэксты, напісаныя па-руску, былі хутчэй выключэннем з правіла. Такія творы прадстаўлены ў кнізе асобным раздзелам. Больш за тое, выдаўцы ўзялі на сябе клопат і пераклалі вершы Максіма Багдановіча на ўкраінскую мову, змясцілі іх паралельна — білінгвай. Пераклад з рускай на ўкраінскую зрабіла Л. А. Салдаткіна, за што ёй асабліва ўдзячнасць. Бо няхай нашыя мовы пайшлі «з аднаго кораня», як казаў Максім, але мы розныя, і добра, што ёсць магчымасць знаёміцца з вершамі на роднай мове.

Завяршае кнігу разгорнуты артыкул Андрэя Герашчанкі, які прадстаўіў у ім сваё бачанне біяграфіі Максіма Багдановіча і ролю пісьменніка ў міжкультурных зносінах славянскіх народаў. Выхад кнігі «Зеленя» можна лічыць сапраўднай падзеяй, бо вершы Багдановіча апошнім часам рэдка выходзілі на рускай мове. А на дзяржаўным узроўні — увогуле ў 1971-м да 80-годдзя паэта.

Хочацца спадзявацца, што ініцыятыва беларусаў Крыма будзе заўважаная, і рускамоўны, і ўкраінскамоўны чытач адкрыюць для сябе прыгажосць паэзіі Максіма Багдановіча. Мы ўпэўненыя, што кніга падштурхне да новых выдавецкіх праектаў і дапаможа далучыцца да яго паэзіі іншым народам паўвострава. Магчыма, знойдзе падтрымку і ідэя стварэння музейнай экспазіцыі, прысвечанай нашаму герою, якога лёс назаўсёды звязаў з Ялтай, месцам апошняга спачыну Багдановіча. Са свайго боку супрацоўнікі музея гатовы аказаць неабходную метадычную дапамогу, а таксама прадставіць электронныя копіі матэрыялаў, якія змогуць распавесці пра паэта і яго апошнія дні «у краіне светлай... ля сінняй бухты».

Творчасць Максіма Багдановіча вучыць нас заставацца людзьмі і заклікае разам ляцець да зор, дык чаму б не прыслухацца да самага маладога класіка беларускай літаратуры.

Міхаіл БАРАНОЎСКІ, загадчык Літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

